

Юрій Яковецький
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ НА МАТЕРІАЛІ ДОКУМЕНТІВ ЄВРОСОЮЗУ

У дослідженні розглянуто особливості перекладу лексики в галузі освіти на матеріалі документів Євросоюзу. Проаналізовано специфічні труднощі, пов'язані з перекладом термінів, які потребують збереження змістовної точності. Особливу увагу приділено інтеграції України в європейський освітній простір, що потребує уніфікації стандартів освіти. Описуються основні прийоми перекладу освітніх термінів, такі як лексичні еквіваленти, транскодування, калькування та описовий переклад. Стаття підкреслює важливість використання адекватних методів перекладу для забезпечення точності та уникнення непорозумінь у міжнародному науковому співтоваристві. На основі аналізу понад 100 лексичних одиниць робиться висновок про перевагу використання транскодування для перекладу запозичених термінів.

Ключові слова: термін, Євросоюз, переклад, освіта, CEFR.

The study examines the features of translating educational terminology based on European Union documents. It analyzes the specific challenges associated with translating terms that require the preservation of semantic accuracy. Special attention is given to Ukraine's integration into the European educational space, which necessitates the unification of educational standards. The main methods of translating educational terms, such as lexical equivalents, transcoding, calquing, and descriptive translation, are described. The article emphasizes the importance of using appropriate translation methods to ensure accuracy and avoid misunderstandings in the

international scientific community. Based on the analysis of over 100 lexical units, a preference for transcoding methods for translating borrowed terms is concluded.

Keywords: term, European Union, translation, education, CEFR.

Специфіка перекладу термінів викликає труднощі, адже потрібно не лише перекласти слово, а й зберегти його сенс. Найважливішою умовою при перекладі вважають збереження змістовної точності вихідного результату, тобто збереження абсолютної точності понять у кінцевому результаті. Переклад термінів вимагає знання тієї галузі, до якої належить текст, що перекладається, розуміння їх іноземною мовою, а також знання термінології рідною мовою.

Актуальність дослідження лексики у галузі освіти зумовлено тим, що інтеграція України у Європейський освітній простір потребує створення, впровадження, систематизації та уніфікації стандартів освіти, для подальшої імплементації в освітню систему України. У зв'язку з цим, вивчення особливостей перекладу термінів у цій галузі, є досить актуальним завданням.

Термін — це слово або вираз, яке має спеціальне значення в певній науці, галузі знань або професії. В інших словах, це фахове слово або термін, яке використовують для опису конкретного поняття чи ідеї в мові, яку розуміють люди, що працюють у цій галузі.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR) — це документ, який описує рівні володіння мовою та оцінювання мовних навичок. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти були розроблені Радою Європи у 2001, остання версія у 2023, і використовуються як опорний документ для викладання, вивчення та оцінювання мов. Згідно з документом, виділяють шість рівнів володіння мовою, від A1 (початковий) до C2 (високий). Кожен рівень визначається конкретними дескриптора-

ми, які окреслюють навички та вміння, якими повинен володіти учень на даному етапі. Вони охоплюють різні мовні навички, як-от аудіювання, говоріння, читання та письмо. CEFR часто застосовують у навчанні та оцінюванні для забезпечення стандартизованого способу оцінювання та порівняння рівня володіння мовою в різних контекстах і країнах. Це допомагає здобувачам, викладачам і роботодавцям краще розуміти та ефективніше використовувати мовні навички.

При перекладі освітніх термінів із цього документа використовують певні прийоми.

Лексичні еквіваленти, також відомі як словникові відповідники, — це слова чи вирази, які трапляються в будь-якій мові та використовуються для швидкого перекладу професійної лексики з метою уникнення непорозумінь. Прикладом одноквівалентної одиниці в сфері освіти є термін *distance learning* — дистанційне навчання, *coursework* — курсова робота. Тоді як прикладом багатоквівалентної одиниці буде слово *principal* — директор школи, представитель, капітал; *education* — освіта, виховання.

Ще один прийом перекладу термінів це транскодування, це коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Наприклад: *descriptor* — дескриптор, *polyglot* — поліглот, *syllabus* — силабус, *seminar* — семінар, *essay* — есе, *semester* — семестр.

Також часто вживається прийом перекладу термінів за допомогою калькування — це спосіб перекладу слів або термінів, коли відповідником простого, а частіше складного слова мови, яку перекладають, вибирається перший за порядком у словнику мови, на яку перекладають, наприклад: *self-assessment* — самооцінювання, *educational process* — освітній процес, *higher education* — вища освіта, *distance learning* — дистанційне навчання, *final exams* — кінцеві іспити.

Корунець І. В. описує калькування так: «Дослівний переклад, який доцільно застосовувати при роботі з окремими словами, зовнішня форма і структура яких, а також їх лексичне значення в мові оригіналу і в мові перекладу повністю збігаються» [2, с. 17–18].

В основному калькування використовують при перекладі складних слів. Не варто зловживати таким способом перекладу, оскільки важливо, щоб утворений перекладний відповідник не порушував норм вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Розглянемо ще один спосіб — описовий переклад. Згідно з Карабаном І. В., «описовий переклад — це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна)» [1, с. 297]. Наприклад: *vocational education* — професійно-технічна освіта, *STEM education* — навчання в галузі науки, технологій, інженерії та математики, *early childhood education* — освіта молодших дошкільних вікових груп.

Загалом було проаналізовано понад 100 одиниць лексики із вищезгаданого документа. Найбільш продуктивним виявився спосіб перекладу за допомогою транскодування, а саме: транскрибування, транслітерування, змішане транскодування та адаптивне транскодування. Це пояснюється тим, що багато термінів запозичено, і вони краще передаються цими способами. Зважаючи на міжнародну співпрацю в цій галузі, такий підхід до перекладу загальнонавчаних термінів є найбільш доцільним, оскільки це зменшує можливість непорозуміння у науковому співтоваристві.

Список використаних джерел

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 564 с.
2. Корунець І. В. Теорія та практика перекладу (аспектний переклад) : підручник / за ред. О. І. Тереха. Вінниця : Нова книга, 2001. 446 с.
3. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови : [монографія]. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 160 с.
4. Nida E. Towards f science of translating. Leiden (Holland) : E. Y. Brill, 1964. 116 p.
5. Литвин І. М. Перекладознавство : науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
6. Council of Europe. 2001. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge University Press. URL: www.uk.cambridge.org/elt.
7. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.